

Investeren in wijken van vandaag n morgen:

Analyse

een overzicht van een experiment in 4 steden

In het voorjaar van 1997 maakten Deventer, Groningen, Leiden en Tilburg een start om samen met andere partners — met name bewoners en corporaties — voor delen van de stad een integrale toekomstvisie te ontwikkelen: een zogenaamd wijkontwikkelingsplan. Ministeries en andere gemeenten hebben sinds de start van dit experiment over de schouders van de vier pilot-steden meegekeken. Het gehele wijkontwikkelingsproces werd bovendien bestudeerd en gevalueerd door twee Amsterdamse onderzoeksbureaus, te weten Van Dijk, Van Soomeren en Partners (DSP) en RIGO Research en Advies. Op 20 november 1998 is in Leiden tijdens een landelijke conferentie de balans opgemaakt van bijna twee jaar experimenteren en tevens een doorkijkje naar de toekomst gepresenteerd. Paul van Soomeren van DSP benadrukte dat het experiment niet alleen veel nuttige proceservaringen heeft opgeleverd, maar ook interessante producten.

Door Georgia de Poorter en Paul van Soomeren

Onder leiding van dagvoorzitter Ron Fresen voerden de deelnemers aan de conferentie in Leiden vier levendige 'Lagerhuisdiscussies'. Daarbij kregen wethouders en ambtenaren van de diverse pilotsteden de gelegenheid om aan de hand van stellingen het proces van wijkontwikkeling in hun gemeente binnen tien minuten toe te lichten. Belangrijkste vragen waren: Hoe is in uw gemeente vorm en inhoud gegeven aan het proces van wijkontwikkeling? Welke samenwerkings- en planingsmodellen zijn gehanteerd? Welke actoren zijn bij het proces betrokken geweest en op welk moment? Welke inhoudelijke taakstellingen zijn opgesteld? Welke afspraken zijn gemaakt? Is er een samenhang

tussen actoren en beleidsvelden nagestreefd? Welke resultaten zijn er tot nu toe bereikt? Daarnaast is gevraagd in hoeverre - en op welke manier - vanuit de wijkontwikkeling een koppeling is gelegd naar het bestaande proces van wijkbeheer.

Wethouder Rita Bos van de gemeente Deventer betoogde dat interactie met de wijk kwaliteit van het bestuur vereist. Zo dient het gemeentebestuur over een heldere visie op de lange termijn te beschikken en moet men bereid zijn te luisteren naar de argumenten van de andere partners. Voorts moet de gemeente bewoners duidelijk maken wat hun rol is in het gehele proces. Essentieel is een eenduidige, heldere communicatie. Niet alleen extern, maar vooral ook intern met collega-wethouders. In Deventer was dat naar haar mening te weinig gebeurd.

Vertrouwen winnen

In de gemeente Groningen heeft men vanwege de ontspannen woningmarkt bij het proces van wijkontwikkeling gekozen voor een praktische insteek. Volgens wethouder Smink begint een integra-

le, gebiedsgerichte aanpak van wijkvernieuwing op stedelijk niveau, maar moet die aanpak op wijkniveau vooral praktisch blijven. Volgens Smink wordt een integrale aanpak vaak tot doel verheven, terwijl het in de eerste plaats een middel moet zijn om bepaalde problemen op te lossen. Hij wees erop dat de politiek het perspectief voor de lange termijn moet bepalen. Pas wanneer dat duidelijk is, moet de gemeente andere samenwerkingspartners erbij betrekken en niet andersom. Bovendien kost integraal werken tijd. De gemeente Groningen kan het zich niet permitteren om het ingrijpen in de woningmarkt nog langer uit te stellen. De gemeente Leiden is van mening dat met name bewo-

6 Om bewoners te prikkelen om over wijkontwikkeling mee te praten, zul je eerst hun vertrouwen moeten winnen. Bijvoorbeeld door het oplossen van concrete problemen in de wijk. ■

ners expliciet vanaf het begin bij het proces van wijkontwikkeling moeten worden betrokken. De ervaring leert echter dat de wijk niet wakker ligt van een wijkontwikkelingsplan. Dat gaat pas leven als het concreet wordt, zo betoogde projectleider Van Rijn. Om bewoners te prikkelen om over wijkontwikkeling mee te praten, zul je eerst hun vertrouwen moeten winnen. Bijvoorbeeld door het oplossen van concrete problemen in de wijk. Daarnaast zul je bewoners gereedschap moeten verschaffen om over wijkontwikkeling mee te praten. In Leiden is dat gedaan door middel van het ontwikkelen van toekomstscenario's.

Volgens de gemeente Tilburg is samenwerking vooral een kwestie van cultuur en niet zozeer van structuur. Wijkontwikkeling vraagt om samenwerking. En voor die samenwerking is vertrouwen nodig. Dat vertrouwen creëer je door als overheid te laten zien dat je in samenwerking met andere partners zaken kunt realiseren. Zo'n samenwerkingsproces begint al op wijkniveau: juist bij wijkbeheer moet je als lokale overheid al laten zien dat je met anderen samenwerkt.

Dat Deventer, Groningen, Leiden en Tilburg al pogingen ondernemen om integraal te werken was na de diverse Lagerhuisdiscussies wel duidelijk. Toch vroegen enkele aanwezigen in de zaal zich af of de vier gemeenten zich niet al te veel richten op bewoners en woningcorporaties als mogelijke samenwerkingspartners.

Waar blijven de scholen, welzijnsinstellingen, arbeidsbureaus, politie, zorginstellingen en het opbouwwerk? Waar blijven de middenstanders, bedrijven en de hele private sector? Waarom zijn die partijen niet veel explicieter bij het proces betrokken?

Ook in het eindrapport wordt geconstateerd dat geen van de gemeenten er echt in geslaagd is het bedrijfsle-

ven bij wijkontwikkeling te betrekken. In het eindrapport is tevens vastgesteld dat het betrekken van diverse actoren bij het proces van wijkontwikkeling alleen verstandig is wanneer gemeenten zich willen oriënteren op de toekomst van een wijk. Wanneer gemeenten echter haast hebben bij het ingrijpen in een wijk, bijvoorbeeld omdat de woningmarktsituatie daartoe aanleiding geeft, dan is het betrekken van vele actoren – met name bewoners – niet zinvol. Dergelijke gemeenten doen er goed aan een investeringsvisie zwaarder te laten wegen dan de integraliteit van de wijkontwikkelingsplannen.

Nieuwe wet ISV-beleid

Staatssecretaris Remkes, die aan het eind van de dag het eindrapport in ontvangst nam, complimenteerde de gemeenten en de onderzoeksbureaus met het geleverde werk. Remkes lichtte vervolgens een tipje van de sluier op inzake de GSB-convenanten die minister Van Boxtel de komende tijd met de grote steden zal sluiten. Het GSB-beleid en het ISV-beleid (Investeringsprogramma's Stedelijke Vernieuwing van VROM) zullen zoveel mogelijk op één leest geschoeid worden, zo liet Remkes weten. Dat wil overigens niet zeggen dat het ISV-beleid en het GSB-beleid identiek zijn.

Tot slot kondigde Remkes aan dat voor de zomer van 1999 een wetsvoorstel inzake het ISV-beleid naar de Tweede Kamer gaat. Dat betekent echter niet dat er bij de af te sluiten doorstartconvenanten op dit wetsvoorstel vooruit zal worden gelopen. Wel zal in procedurele zin naar deze nieuwe wet worden verwezen. Daarbij zal het voornamelijk om procedurevoorschriften gaan. Vanuit de Rijksoverheid zullen criteria worden gegeven waaraan de gemeentelijke investeringsvisies moeten voldoen. Voorts zullen gemeenten in de toekomst meer worden afgerekend op resultaat. Remkes wil geen herhaling van de oude stadsvernieuwingsfouten. Het gaat wat hem betreft nadrukkelijk om een integrale aanpak op het gebied van werk en op sociaal gebied. Plannen die zich louter richten op verbetering van de fysieke structuur zijn uit den boze.

Over het proces van wijkontwikkeling in de gemeenten Deventer, Groningen, Leiden en Tilburg zijn acht lokale rapporten verschenen. Op basis daarvan zijn twee syntheserapporten geschreven. Voorts zijn twee conferenties over het onderwerp georganiseerd, waaronder de slotbijeenkomst op 20 november 1998. Van deze conferenties zijn verslagen beschikbaar. Al deze publicaties zijn tegen kostprijs beschikbaar en telefonisch te bestellen bij Van Dijk, Van Soomeren en Partners, telefoon: 020-6257537.

